

Galileu, la lluna i la Mare de Déu

L'any vinent farà 400 anys que Galileu va fer la primera observació amb el seu telescopi. El maig del 1609, aquell jove matemàtic, que construïa instruments científics per tal de guanyar uns pocs diners (amb els quals s'havia de pagar els vicis, que eren molts), va decidir de dirigir aquell instrument que ell mateix havia batejat (telo-, 'lluny'; scopio-, 'veure'), i enfocar a la lluna. Per això la UNESCO ha decidit de commemorar aquell episodi, i declarar el 2009 Any Internacional de l'Astronomia, que també coincidirà amb l'Any Darwin (la celebració dels 200 anys del naixement del científic i dels 150 de la publicació de l'Origen de les espècies).

De Galileu a Darwin, vet ací dos bons prohoms de la ciència. Tots dos comparteixen la glòria del descobriment i, al mateix temps, el neguit de la persecució: la por a les conseqüències de les seues troballes. En definitiva, la topada amb el dogma i les seues punyents repercussions. Perquè quan Galileu va alçar el telescopi i va buscar la lluna (com no podia ser d'una altra forma), va veure de seguida que el nostre satèl·lit no era fet d'alabastre, com fins aleshores es deia, que la seua superfície no era polida i plana, sinó que hi havia cràters, i que fins i tot hi havia cadenes muntanyoses de més de 8.000 metres d'altura. També va mirar el Sol, i va descobrir que no era pur sinó tot el contrari. En un escrit molt interessant, Galileu manifestava la seua sorpresa: "Mentre els homes estigueren de fet obligats a considerar el Sol com 'allò més pur i més lúcid', no hi varen percebre cap mena d'ombres o impureses; però ara que se'ns mostra parcialment impur i tacat, per què no el podem qualificar de 'tacat i no pur'? Perquè les paraules i els

Marti Domínguez

JOSE LUIS NIÑISTA

"El pintor Ludovico Cigoli va mostrar la Verge Maria en la seua ascensió sobre una lluna galileiana"

atributs han d'acomodar-se a l'essència de les coses."

L'essència de les coses, vet ací el perill. Descobrir l'essència de les coses és arriscadíssim. Des d'Aristòtil s'havia pensat que la lluna era una esfera llisa i immutable, el símbol de l'univers incorruptible més enllà de la Terra. Per això, des de l'edat mitjana, havia estat emprada com a símbol de la Immaculada Concepció de la Verge Maria: els pintors, des de Rafael a Velazquez i Murillo sempre l'havien representat elevat-se sobre aquest element de puresa infinita. Però el telescopi de Galileu, aquell joguet en mans d'un filòsof entremaliat, havia mostrat la seua autèntica essència: lluny de ser pura, era a vessar de forats. Imagineu la indignació de l'Església i la perplexitat dels pintors... Què calia fer? Com és o com volen que siga? Tan sols el pintor Ludovico Cigoli va expressar l'admiració

per Galileu quan, en els frescos de la capella papal de Santa Maria la Major de Roma, va mostrar la Verge Maria en la seua assumpció sobre una lluna galileiana. Erwin Panofsky, en un preciós assaig sobre aquest assumpte, diu que Galileu era un excel·lent dibuixant, i que Cigoli no tingué més remei que traslladar un dels dibuixos a la seua obra. Però aquest fou un cas del tot extraordinari i aïllat.

Amb els anys, Galileu fou processat per la Inquisició, les seues obres posades a l'Índex i obligat a retractar-se públicament, en un dels moments més humiliants de la història de la ciència. L'essència de les coses! Pobre Galileu! Ja Ignasi de Loiola indicava als seus acòlits quin mètode calia emprar per a encertar sempre: "Debemos tener este principio para en todo acertar, 'creer que lo blanco que veo es negro' si la iglesia jerárquica así lo determina." Per això, quan l'any que ve commemorarem Galileu i la seua primera inspecció dels cels, també celebrarem la victòria de la raó sobre la jerarquia. El triomf de l'essència de les coses sobre la imposició del dogma de fe.